

TEKİNSİZİN GERİ DÖNÜŞÜ

RETURN OF THE UNCANNY

Alper KARA*

ÖZ: Bir dizi psikolojik kuram ve yöntem üzerine inşa edilen psikanaliz, bilinçdışının karanlık bölmelerindeki ruhsal sorunların kaynağına inerek onları anlama ve giderme amacı taşır. Çocukluk dönemine özgü cinsel fanteziler ve bu dönemdeki bastırılma yoluyla unutulmuş olaylar bu karanlık yeri besleyen kaynaklar olarak görülür. Psikanaliz, ‘tekinsiz’ kavramıyla karanlık, bilinmeyen bu alanı anlamaya çalışır. Modern İngiliz korku yazarı Ramsey Campbell’in tekinsiz bir atmosfer içinde kurgulanan *The Last Voice They Hear*, *Silent Children* ve *The Face That Must Die* adlı romanlarındaki karakterlerin çocukluk dönemlerinde bastırdıkları duygular tekinsizlik kavramının temelini oluşturur. Karakterlerin yaşadığı tekinsizlik geçmişteki istenmeyen şeylerin bastırılması sonucunda değişimlere uğrayarak bugüne ulaşması şeklinde görülür. Yarım kalmış, eksik yaşanmış bir çocukluk yetişkin bedeniyle gün yüzüne çıkar. Bastırılanın geri dönmesiyle ortaya çıkan şey bildik özelliklerinden saparak aşına fakat yabancı bir şekle bürünür. Karakterler iki uç arasındaki gidiş gelişler esnasında tekinsizlik yaşar. Tanıdık ve yabancı arasında ortaya çıkan ikilem onların, kendi benlikleriyle çatışmalarını, iyi ve kötü arasındaki mücadelesini simgeler. Bu çalışmada Campbell’in söz konusu romanları ‘tekinsiz’ bağlamında analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tekinsiz, psikanaliz, çocukluk, Ramsey Campbell, bastırma.

ABSTRACT: *Psychoanalysis, which is built on a series of psychological theories and methods, aims to understand and eliminate mental problems in the dark spaces of the unconscious getting to the root of them. Sexual fantasies during childhood and events forgotten through repression in this period are seen as sources that feed this dark place. Psychoanalysis tries to understand this dark, unknown area through the concept of "uncanny". The emotions that the characters repressed during their childhood in the novels The Last Voice They Hear, Silent Children and The Face That Must Die written in an uncanny atmosphere by the modern English horror writer Ramsey Campbell form the basis for the concept of "uncanny". The source of the uncanny that characters experience is the undesired things of the past reaching the present with qualities unfamiliar as a result of the suppression. An unfinished, incomplete childhood comes to light in an adult body. What comes out with the return of the repressed deviates from what is familiar, and assumes a familiar but a strange form. The characters experience uncanny during the round trips between the two extremes. The dilemma that arises between the familiar and unfamiliar symbolizes their conflict with their own selves and their struggle between good and evil. The study will analyse Ramsey Campbell's aforementioned novels in the context of "uncanny".*

Keywords: *Uncanny, psychoanalysis, childhood, Ramsey Campbell, repression.*

* Öğr. Gör. Dr. – Atatürk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu / Erzurum - alperkara4625@hotmail.com (Orcid ID: 0000-0002-4332-6727)

This article was checked by Turnitin.

1. Giriş

Bilinçdışına yoğunlaşarak onu anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan psikanaliz kuramı insan için karanlık ve bilinmeyen bu soyut alanı insanın korku ve kaygılarının esas kaynağı olarak görür. İstenmeyen duygu ve düşüncelerin saklanıp, bastırıldığı yer olarak kabul edilen bilinçdışı esasen bilinçli benliği besleyen, onun için çeşitlilik ve canlılık kaynağı olan bir yer olarak da görülür. Ancak bu bilinçdışı içeriğin, yetişkinlik döneminde kendini gösteren, insan ilişkileri ve özgürlüğü üzerinde olumsuz etkiler yaratan nevrozların temel sebebi olduğu da varsayılır. 20. yüzyılın başında psikanaliz 'tekinsiz' kavramıyla karanlık ve bilinmeyen bu yeri anlamaya yoğunlaşmıştır. 19. yüzyılın başlarında ilk kez Alman filozof Friedrich Wilhelm Joseph Schelling'in *Mitolojinin Felsefesi (Philosophie der Mythologie, 1857)* adlı kitabında kullanılan bu kavram Edgar Allan Poe'nun kısa hikâyeleri ve özellikle E. T. A Hoffmann'ın 1816'da yayınlanan '*Kum Adam (Sandman)*' adlı hikâyesi üzerinden psikanalizin kurucusu Sigmund Freud ve psikolog Ernst Jentsch tarafından psikanaliz bağlamında tartışmaya açılmıştır. Jentsch, 1906'da kaleme aldığı "*Tekinsizin Psikolojisi (Zur Psychologie des Unheimlichen)*" adlı makalede tekinsizlik kavramını, bu kavramın etkilerinin gerçekleştiği kişide söz konusu durumun tanıdık ve huzur verici olmadığı ya da bu şeyin kendisi için yabancı olduğunu ifade eden 'unheimlich' kelimesi çerçevesinde ele almıştır. O, tekinsizin içinde barındırdığı yabancı ve yeni olanı belirsizlikle tanımlamış ve bunun tekinsizlik duygusu yarattığını öne sürmüştür. Jentsch, kişinin çevresine ne kadar alışkın olursa o çevredeki nesnelere ve olaylar söz konusu olduğunda tekinsiz bir izlenim edinmesinin o kadar zor olduğunu dile getirmiştir (Freud, 1975: 327). Tanıdık ancak yabancı olanın yarattığı tekinsizlik duygusu çevreye uyum eksikliğinden kaynaklanan güvensizliğe, bu duygunun ortaya çıkmasındaki temel etken ise zihinsel belirsizliğe bağlanmıştır. Jentsch'in çalışmasının her ne kadar önemli olduğunu düşünse de Freud onun tekinsizliği yalnızca zihinsel belirsizlikle sınırlandırmasına karşı çıkmış, kavramı farklı çerçevelerden incelemeye çalışmıştır. Ona göre "Tekinsiz bir deneyim, ya bastırılmış bir çocukluk kompleksi herhangi bir etkiyle yeniden canlandığında ya da aşıldı sanılan ilkel inançlar yeniden doğrulanmış gibi görüldüğünde ortaya çıkar." (URL-1). Freud, 1919'da korkuların kaynağı olarak ele aldığı '*Tekinsiz (Das Unheimliche)*' adlı makalesinde bu kavramı Alman romantik yazar E. T. A. Hofmann'ın '*Kum Adam*' adlı hikâyesi üzerinden inceler. Tekinsiz çocukluk anılarıyla ilişkilendirilir. Bu hikâyede küçük bir erkek çocuk olan Nathaniel'in yaşadığı iğdiş edilme korkusunun ilerleyen yaşamında tekinsiz imgeler şeklinde sürekli nasıl ortaya çıktığını anlatır.

Freud tekinsizi ilk olarak kendi terminolojisi içinde yani sözcük düzeyinde irdeler. İngilizceye 'canny' şeklinde çevrilen Almanca bir sözcük olan 'heimlich', eve ait, tanıdık, yakın gibi anlamlara gelirken, İngilizce karşılığı 'uncanny' olan 'unheimlich' ise gizemli, korkutucu, güvenilmez ve

uğursuz gibi anlamlara sahiptir. Bariz şekilde 'heimlich'in zıddıymış gibi görünen 'unheimlich' kelimesi bilinmediği, tanıdık gelmediği için korku uyandıran şeyi tanımlamak için kullanılmıştır. Bu terim birbiriyle zıtmış gibi görünen iki şey arasında ortaya çıkan muğlaklığın insanda yarattığı korkuyu tanımlamak için kullanılmıştır. Sözcük düzeyinde de tekin, tekinsizin tam karşılığıymış gibi görünür. Tekin/tekinsiz kavramlarını etimolojik olarak ve çağrıştırdığı anlamlar açısından ele alan Freud, kavramın yarattığı korku ve dehşet duygularıyla ilişkisini şu şekilde tarif eder:

Almanca bir kelime olan unheimlich, tanıdık, bildik, yerli anlamlarına gelen heimlich, heimisch kelimelerinin bariz bir şekilde zıddıdır ve bilinmediği, tanıdık gelmediği için tekinsiz 'in kesinlikle korkutucu olduğu sonucuna varmak bizi cezbeder. Elbette, yeni ve tanıdık olmayan her şey korkutucu olmak zorunda değildir, ancak bu ilişki tersine çevrilemez. Sadece diyebiliriz ki alışılmışın dışında olan şeyler kolayca korkutucu ve tekinsiz olabilir; bazı yeni şeyler korkutucu olabilir ama her anlamda değil tabi. Alışılmışın dışında ve tanıdık olmayan şeylerin tekinsiz olması için bunlara bir şeylerin eklenmesi gerekmektedir. (URL-1)

Tekin olan tanıdıklık ve güven, tekinsiz olan ise karanlık, sessizlik, yabancılaşma, yalnızlık, korku ve bilinmezlik gibi kavramlar üzerine inşa edilmiştir. Tekinsizi oluşturan bu kavramlar korkunun temel kaynağı olarak kabul edilir. İnsanın bunlar karşısında yaşadığı korkuya neden olan şeyse tanıdık olanın bastırılmasının bir sonucu olarak yabancı bir tezahürle ortaya çıkmasıdır.

2. Ramsey Campbell'ın Romanlarında Tekinsiz Deneyimler

Tekinsiz yeni ya da bilinmeyen bir şey gibi görünmez. Aksine bilinen belirli bir duygu veya nesnenin zihinde bastırılması, saklanması ve unutulması sonucunda yabancılaşması ve korku uyandıran şeye dönüşmesi şeklinde tanımlanabilir. Campbell'ın incelenen romanlarında karakterlerin çocukluk dönemlerinde bastırdıkları duygular tekinsizlik kavramının temelini oluşturur. *The Last Voice They Hear* adlı romanda Ben ve Geoff, *Silent Children* adlı romanda Woollie ve *The Face That Must Die* adlı romanda Horridge gibi karakterlerin ruhunun derinliklerinde yatan bir duygunun ortaya çıkmasıyla ben ve öteki arasında çatışma yaşarlar. Arada kalmışlık, iyi ya da kötü olan ötekiyle özdeşleşme ve birbirinin kopyası olma hâli bu karakterlerin sınırlarını ihlal eden, bir türlü içlerinden söküp atamadıkları ikilik olgusuyla açıklanabilir. Bu aynı zamanda onların kendi öz benlikleriyle ilişkilerinin de bir göstergesi gibidir. Romanlarda yarım kalmış, eksik yaşanmış bir çocukluk yetişkin bedeniyle gün yüzüne çıkar. Bastırılanın geri dönmesiyle ortaya çıkan şey bildik özelliklerinden saparak aşına fakat yabancı bir şekle bürünür. Karakterler iki uç arasındaki gidiş gelişler esnasında tekinsizlik yaşar. Karakterlerin yaşadığı tekinsizlik geçmişteki istenmeyen şeylerin bastırılması sonucunda değişimlere uğrayarak bugüne ulaşması şeklinde görülür.

Campbell, *The Face That Must Die* adlı romanında kötü ebeveyn modelinin ve toplum yapısının çocuk üzerinde doğuracağı korkunç etkiyi göz önüne serer. Romandaki Horridge adlı çocuk, yatağa bağlı hasta bir annenin bakımını üstlenir ve evin işleriyle ilgili tüm sorumlulukları onun omuzlarına yükleyen alkolik, gaddar bir baba himayesinde yaşam mücadelesi verir. Horridge, çocukluğunda ayrıldığı eve yıllar sonra döner. Acı dolu anılarla dolu olan bu ev bıraktığından bambaşka bir görünüme sahiptir. Yazar, onun bu evle ilk karşılaşmasını “Bedeninin katılmasına ve karıncalanmasına neden olan yoğun bir hisse kapıldı. Ev bambaşka görünüyordu. Sanki toprağa gömülüp çıkartılmış gibi kirliydi.” (Campbell, 1983: 65) sözleriyle dile getirir. Horridge için bu, geçmişle bugünün yer değiştirdiği, onu ikisinin ortasında bir yere hapseden bir karşılaşma olur. Hâlihazırda karşısında duran bu ev, her yerine sinmiş kirli bir geçmişin izlerini taşır. Ruhunda ve bedeninde geçmişine dair bir türlü silinmeyen izler bu kez de ev görüntüsü şeklinde, maddeye bürünmüş olarak karşısında durur. İnsani yönlerini nasırlaştıran olayların yaşandığı bu yer onu ruhen ve bedenen sarsar. Çocukken bütün hayatını karartacak olan kazanın yaşandığı bu ev, mevcut hâliyle anne babasının onda uyandırdıklarının bir iz düşümüymiş gibi görünür. Bedenen orada olmasalar da bıraktıkları izler canlılığını ilk günkü gibi korur. Bir zamanlar içinde yaşayanların kiri, pisi vardır üzerinde. Açılan yaralar öylesine büyük ve derindir ki Horridge, içinde kaybolur. Yetişkinlerin kirli izleri her yeri istila eder. Kir pas içindeki bu mekân sahiplerini hatırlatır. Bu görüntü, içinde daha kirli ve karanlık izler taşır. Mahrem ve gizli olanın saklandığı bu yer ne yazık ki tekinsizin işaretine döner (Öztürkler, 2019: 28). Baskı, tehdit ve şiddetle dolu çocukluğunun yansımaları karşısında görür. Horridge’in hemen önünde duran şey insanlıktan geriye kalan enkazın görüntüsüdür. Yazar, yetişkinlerin onda bıraktıkları kirli izleri ev metaforuyla anlatıyormuş gibi görünür. Yetişkinlere ait dünya ayakta durmakta zorlanan, kirlenmiş, yıkık dökük bu görüntü şeklinde yazarın kaleminde vücut bulur. Diğer taraftan yazar, bununla hem geçmişin karanlığını hatırlatan hem de bugünün kötülüğünü resmeden bir görüntü çizer. Bu görüntü Horridge’in fiziksel ve ruhsal hâlinin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Horridge artık tanımakta zorlandığı, karşısında duran bu yapıdan daha kirli ve daha duygusuzdur. Bu ev gibi viraneye dönen hayatı kirin, suçun ve cinayetlerin meskeni olur. Yetişkinlerin ona miras bıraktığı kötülük onlardan daha kötü ve daha acımasız biçimde hayat bulur. Öyle ki bu hayat, varlığını başka hayatları karartarak sürdürür.

Campbell’in incelenen romanlarında ev gerek çocuklar gerekse yetişkinler için her zaman tekinsiz bir imgeye dönüşür. Çocukların ya da yetişkinlerin üzerinde sarsıcı etkileri olan bir yapı olarak betimlenir. İçinde yaşananlar hatırlanması istenmeyecek kadar kötüdür. Bu yapı sanki korkuyla örülmüş kurgunun bir koşuluymuş gibi karakterleri yıllar sonra oraya gelmeye çağırır. Çeşitli nedenlerden dolayı onların oraya gitmekten başka çareleri yokmuş gibi görünür. Kimi geçmişiyile yüzleşmek için, kimi

çaresizlikten, kimi de duygusal olarak zihinlerinden bir türlü atamadığı için bir zaman sonra evlerine dönmeye mecbur kalırlar. Campbell'ın *Silent Children* adlı romanında parçalanmış ailelerin çocuklarının kötü bir dünyada hayatta kalma mücadeleleri anlatılır. Yazar, çocuğun aile ve toplum içindeki içler acısı durumunu, ruhsal yapısı bozuk Woollie üzerinden anlatır. O, çocukları huzura kavuşturmak adına öldüren bir cani, seri bir katildir. Yazar böylesi bir zalim üzerinden okuru kasvetli, iç karartıcı ve yürekleri parçalayan çocuk manzaralarına tanık eder. Woollie, işlediği cinayetlerden dolayı polis tarafından aranmaktadır. Yakalanma korkusuyla evinden kaçarak sokaklarda, bakımevlerinde ve terkedilmiş yerlerde yaşamını sürdürür. Kılık değiştirerek cinayetlerine yenilerini eklemeye devam eder. Romanda yıllar sonra eşine kendini affettirmek için evine yaklaştığında bu evin onda yarattığı yıkıcı etki şu sözlerle anlatılır:

Kirli bedeni karıncalanmaya ve terlemeye başladı. Ancak kontrolünü kaybetmemesi gerekiyordu. Belki de Adele evdeydi. Bir nedenden dolayı kapı kilidini değiştirmiş olabilirdi. Kapı ziline uzandığında elleri kasıldı. Kasıntıyla yumruk şeklini alan elinin tırnakları avuç içini yırttı. Kapının hemen arkasından çocuk sesleri geliyordu (Campbell, 2000: 103).

Bir zamanlar yaşadığı bu ev mevcut hâliyle eski tanıdığı yer olsa da şimdi uyandırdığı etki itibarıyla tedirginliğin, kaygının kaynağı hâlini alır. Anılarıyla dolu her karesini bildiği bu evde bir zamanlar huzurlu ve rahat bir yaşam sürerken şimdi karşısında korkuyla titrediği, kendi bedenine bile hükmedemediği çocuksu bir çaresizliğe ve korkuya kapılır. Beklentisiyle karşısında duran şey arasında ortaya çıkan tezatlık, onu sekteye uğratan tekinsiz bir atmosfer yaratır. Beklentileri aksadığında eskiden dâhil olduğu bu yere karşı bir yabancılık duyar. Umut dolu beklentilerinin sekteye uğramasıyla bedeni, zihninin denetiminden koparak istemsizce kendine zarar verir. Bu tesadüfi gerçek, bağlamı yıkarak bu evi onun daha önce hiç deneyimlemediği bir yapıya büründürür. Bir zamanlar bilinen, tanıdık olan bu evle karşılaşacak olmanın Woollie'de yarattığı tedirginlik daha önce o evde hiç duymadığı çocuk sesleriyle birleşince şiddetini daha da artırır. Tanıdık olanı yabancılaştıran bu sesler Woollie'nin zihninde başka anlamlar uyandırır. Onları, tahrip edici tesadüflerin bir tekrarıymış gibi hisseder. Geçmişteki deneyimlerini sabote edip kesintiye uğratan bu sesler şok etkisi yaratır. Kulağına çarpan sesler bu bildik mekânı beklenenin ötesinde bir görüntüye sokar. Žižek'in (2012: 152) de belirttiği gibi "Bir nesne veya edim ne kadar tanıdık veya sıradan olursa, dehşet uyandırma kapasitesi de o kadar büyük olur." Woollie, zihninin kontrolünden sıyrılmış olan bedensel hareketleriyle bu seslere tepki verir. Bunun onda yarattığı şok ve yıkım onu içinde bulunduğu ana ve mekâna yabancılaştırır. Bedenini hareketsizleştiren, zihin dünyasını felç edip ele geçiren bu sesler, o eski bildik yapıyla arasında muğlak bir ilişki kurar. Bu çocuk sesleri okura bu katilin kendi kirli görüntüsünden daha da kirli ve tiksindirici olan hayatını ve eylemlerini hatırlatır. Woollie'nin zihninde bu evi olduğundan başka bir nesneye dönüştüren çocuk sesleri tekinsizliği besleyen başlıca etken olarak

anlatılır. Campbell, anlarıyla dolu bu sıradan bildik mekânın içinden gelen seslerin yarattığı etkiyi kullanarak ve ev ile bu sesler arasında gerilimli bir atmosfer yaratarak onu tekinsiz bir imgeye dönüştürür. Yazar, onun için tanıdık olan bu mekânı yeni koşullar altında bütünlüğünü yitiren rahatsız edici, tekinsiz bir imge olarak anlatır.

Tanıdık ancak yabancı olanın yarattığı tekinsizlik duygusu çevreye uyum eksikliğinden kaynaklanan güvensizliğe, bu duygunun ortaya çıkmasındaki temel etken ise zihinsel belirsizliğe bağlanmıştır. *The Face That Must Die* adlı romanda Horridge'ın yıllar sonra eski mahallesine döndüğünde karşılaştığı sokak onda şu duyguyu uyandırır: "Yerinde yellere esen bu sokaklarda bir zamanlar oyunlar oynardı. Babasının, çocukluğunda ona yaşattığı boşluğu tekrardan yaşıyormuş gibi hissetti." (Campbell, 1983: 63). Bu sokaklar onda hem şimdiki hem geçmişteki hâliyle çift etkili bir belirsizlik yaratır. Çocukluğunda küçücük bedeninin kaldıramayacağı büyük sorumluluklar, aşağılayıcı söz ve davranışların yarattığı sarsıcı etkinin, onun için kısa süreliğine de olsa gerçek hayattan uzaklaşmasının bir aracı olan oyunlarında bile peşini hiç bırakmadığı anlaşılır. Babası bütün hayatını istila eder. Zihnini kısıpaca alan yetişkin dünyasının kötülüğü, oynadığı oyunların arasında bile canlılığını hep muhafaza eder. Şimdi karşısında yepyeni duran bu sokak, derinlerde bir yerde eskinin izlerini taşır. Değişen çevre onun gözünde daha eski ve daha karanlık görünür. Freud tanıdık olan ile yeni arasındaki çizgide ortaya çıkan tekinsizlik duygusunu "Bir şeyin tekinsiz olabilmesi için ona yeni ve tanıdık olmayan şeyler eklenmek zorundadır." (URL-2) şeklinde dile getirerek yeni ve yabancı şeylerin tekinsizlik yaratmadaki önemine vurgu yapar. Kötülüklerle dolu eski ile onun izlerini taşıyan yeni arasında ortaya çıkan duygu belirsiz bir kimliğe bürünür. Horridge için mekânın ve zamanın sınırları kaybolur. Geçmişin bugüne musallat olmasıyla beliren duygu, iç dünyasında çatışma yaratır. Açlık çeken ruhu boşluğa sürüklenir. Babasının onun hayatında açtığı boşluğun içinde yeni dünyalara ve insanlara yer kalmaz. Bu boşluk öylesine derindir ki karşısında yepyeni duran bu sokak kararır, Horridge onun içinde kaybolur. Yeniymiş gibi görünen, yabancılaşma hissettiği bu yerden kaçmaya çalıştığında geçmişin karanlık boşluğundan başka kendine gidecek yer bulamaz. Bu boşluk, onun bu hâle gelmesinde her birinin payının olduğuna inandığı bütün yetişkinler için mezar olacak kadar derin ve büyük durur.

Çocukluk döneminde bastırılan duygular tekinsizlik kavramının temelini oluşturur. Bu duygular ilerleyen dönemlerde dıştan gelen bir etkiyle tekrar canlandığında belirsizlik yaratır. Geçmişle bugün arasında gidiş gelişler sonucu ortaya çıkan şey sanki tanıdık bir yabancısıdır. Ancak tekinsizliğin yalnızca zihinsel belirsizlikle sınırlandırılmasına karşı çıkan Freud, kavramı farklı çerçevelerden incelemeye çalışmıştır. Ona göre "Tekinsiz bir deneyim, ya bastırılmış bir çocukluk kompleksi herhangi bir etkiyle yeniden canlandığında ya da aşıldı sanılan ilkel inançlar yeniden doğrulanmış gibi görüldüğünde ortaya çıkar." (URL-1). Tekinsizlik geçmişteki istenmeyen şeylerin bastırılması sonucunda değişimlere

uğrayarak bugüne ulaşması şeklinde de değerlendirilebilir. Bastırılan bir anı, zihinden tamamen silinmediği için onu çağrıştıracak başka etkenler söz konusu olduğunda farklı bir görünüm içinde tekrardan canlanır. Yıllar sonra kişinin karşısına çıktığında her ne kadar yabancıymış gibi görünse de içindeki eskiye dair tanıdık izler tekinsiz imgeler şeklinde ortaya çıkar. Örneğin, *The Face That Must Die* adlı romanda Horridge, anahtar yaptırmak için babasının eski arkadaşlarından birinin yanına gittiğinde büyük bir tedirginlik yaşar:

Dar bir oda, Horridge'in pek anlam veremediği ne de duymazdan gelebildiği yaşlı adamın belli belirsiz sözleri, sinir bozucu yavaşlığı ve Horridge'in zihnini kemiren esrarengiz hâli, her şey babasıyla geçirdiği hayatı hatırlatıyordu. Yaşadığı huzursuzlukla ellerine hâkim olamıyor, ne tam açabiliyor ne de tam olarak kapatabiliyordu ellerini (Campbell, 1983: 82).

Horridge'in cinayet işleyebilmek için ihtiyaç duyduğu anahtarı yaptırabilmek için gittiği yerin sahibi babasının eski bir arkadaşıdır. Yazar, sanki bilinçli olarak işleyeceği cinayetlerin kapısını açacak anahtarı yapan bu adamı, babasıyla aynı karede tasvir eder. Aklından bir türlü söküp atamadığı babasına dair sahneler bütün kötülüğüyle Horridge'in dünyasını işgal eder. Onu hatırlatan her şey Horridge'in işgal altındaki düşünce dünyasını iyiliğe yer kalmayacak biçimde doldurur. Babası onun bünyesinde kökleşmiş olan bütün kötülüklerin kaynağı olur. Onu bir daha asla kurtulamayacağı bir zindanda tutsak eder. Yazarın dar bir oda olarak tasvir ettiği bu mekân Horridge'i içine hapseden geçmişin işgali altında daha da daralır, küçülür. Bir çıkışının olduğu bu dar odanın kapısı, çıkışı olmayan, karanlık bir dünyaya açılır. Sanki karşısında duran babasıymış gibi paniğe kapılan Horridge zihnine ve bedenine hâkim olamaz. Bu adamın varlığı karşısında bütün zihinsel fonksiyonları devre dışı kalır, adeta zaman durur ve anlamını kaybeder. Dehşete kapılan zihni etrafında cereyan eden olayları algılamakta ve sesleri anlamakta güçlük yaşar. Geçmişin yoğun müdahalesiyle belirsizleşen zihni sözcükleri seçemez. Yavaşlayan, bu adamın davranışları değil de onu algılamakta zorlanan Horridge'in zihniymiş gibi görünür. Pasif bir direniş sergiler. Seyircisi kalarak izlemekle yetinir. Babasından geriye kalan hayatın bakiyeleri bile onun tüm bedenini ve ruhunu sarsacak bir tesir yaratır.

Campbell'in romanlarındaki baba figürü sürekli olarak çocukların karşılaşmaktan korktuğu, fakat zihne sıklıkla geri dönen bir korku ikonu olarak tasvir edilir. *Silent Children* adlı romanda Jack, babası akli dengesi bozuk olduğu için daha çocukken annesi tarafından ondan uzaklaştırılır. Jack için onunla yıllar sonra karşılaşmaları olabilecek en kötü karede gerçekleşir. Karanlık bir odada babasını Charlotte adındaki küçük kız çocuğunu yastıkla boğmaya çalışırken görür. Bu durum karşısında yaşadığı sarsıcı etkiyi yazar "Çökmüş yüzü, omuzundan dökülen beyaz saçları ve üzerindeki pembe, sarı kıyafetlerle bu adam bir babadan daha farklı anlamlar çağrıştırıyordu, çocukluk kâbusunun bir resmi gibiydi." (Campbell, 2000: 339) diyerek anlatır. Karanlık içinde tasvir edilen bu görüntü Jack'in zihninde unutulmaya

yüz tutmuş gerçeğin bir tezahürü olarak ortaya çıkar. Zihninden bir türlü atamadığı bu adamın varlığı kan donduran bu sahneyle somutlaşır. Kendini kâbusun ortasında bulan Jack'in onunla yüzleşmekten başka çaresi kalmaz. Bu kâbus babasının o anki çirkin fiziksel görüntüsünün ötesinde başka anlamlar uyandırır. Fiziksel görüntüsüyle her ne kadar yeniymiş gibi görünse de cinayetlerle dolu bir geçmişin tekrarından başka bir şey değildir. Babasına dair aklında kalanlar bu karede adeta vücut bulur. Geçmişe ait kalıntılar, karşısındaki görüntüyle etkileşime geçtiğinde Jack'in kanını dondurur. Yazar, babasıyla ilgili yıllarca bastırıldığı anıları dehşet yaratan bu cinayet sahnesiyle adeta taçlandırır. Bu sarsıcı cinayet sahnesinden Jack'in yıllarca baskılamaya çalıştığı çocukluk travması hortlar. "Ancak bastırılmış olmanın bir sonucu olarak yeniden ortaya çıktığında tuhaflaşmış, anlaşılmasız biçimde yabancılaşmıştır." (Gülbiçmez, 2003: 5). Bastırıldığı hâlden daha farklı ancak en az o eski hâli kadar gerçek olarak anlatılır. Zamanın yorgunluğu üzerine çökmüş, yıpranmış bir beden, palyaço kıyafetleri içinde kötülüklerini sürdürür. Zamanın eskitemediği, yok edemediği tek şey kötülükmüş gibi görünür. Jack'in zihninin karanlık bölmelerinde saklı, daha önce nice tekrarı yaşanmış bu gerçek bu kez gözü önünde karanlık bir ortamda gerçekleşir. En gerçek hâliyle karşısında durur. Çocukluğunun bir film şeridi gibi geçtiği bu tasvirlerde zaman içinde şerit değişse de içindeki kareler aynı kalır. Bu kâbus görüntüsü Woollye'nin öldürmeye çalıştığı Ian ve Charlotte'in zihinlerinde bastırılması gereken bir anı olarak hayatlarına sirayet eder. Bu kez kötülük bu çocukların bastırmaya çalışacakları bir çocukluk kompleksi olarak kılıf değiştirip zihinlerine kök salar. Her defasında yara alan çocukluk ve dolayısıyla insanlığın geleceği olur. Zoraki bir çabayla silinmiş sanılan gerçek bir gün apansız ortaya çıkacağı zamanı bekler ve yılların bir türlü eskitemediği görüntüsüne yeni şeyler eklenmiş olarak sahibini en beklenmedik anda kuşatır.

Okur, Campbell'in söz konusu romanlarında baba figürü kadar kötü olabilen başka karakterlerle de karşılaşır. Boşanma ve çocuğa karşı istismarın ön plana çıkartıldığı *The Last Voice They Hear* adlı romanın olay örgüsü, çocuğun kırılabilirliği üzerine bina edilir. Romanda kaybolan bir çocukluğun ardından geçmişin intikamını almak için fırsat kollayan Ben yıllar sonra geçmişine hesap sormak için çocukluğunda yaşadığı semte döner. Üvey kardeşi Geoff'i, yaşadığı bütün acı deneyimlerin asıl sorumlusu olarak görmektedir. Bunun bilincinde olan Geoff, geçmişin bir gün karşısına çıkacağı korkusuyla yaşar. Şartlar olgunlaştığında Ben'in isteği üzerine onunla görüşmek için yıllar önce ayrıldıkları eve gittiğinde "Geçmiş yaklaşıyor."(Campbell, 1988: 65) diye aklından geçirir. Geoff bastırılanın dönüşüyle karşılaşmak korkusunu içinde yaşar. Çocukluğu hiç de iç açıcı olmayan bir aile ortamında bu evde geçer. Geoff, üvey kardeşine yaşatılan acı deneyimlerin bir gün kendisinin karşısına çıkacağına tedirginliğini yaşar. Onunla geçirdiği çocukluğun yaşandığı eve girdiğinde değişmiş görüntüsü içinde eskinin karartıcı atmosferiyle karşılaşır. Pek içini ısıtan ilişkilerin yaşanmadığı bu ev soğuk ve kasvetli görünür. Adım adım onu takip

eden geçmiş yaşantısı bambaşka bir görüntü içinde onu ansızın sarar. Aslında yaklaştığını sandığı geçmişinin ondan hiç uzaklaşmadığı anlaşılır. Sadece onu bir zamanlar atıldığı yerden çıkartacak işaretlerin ortaya çıkmasını bekliyormuş izlenimini uyandırır. Şartlar olgunlaştığında yeni çehrelere bürünerek sinsice kendini göstereceği anı kollar. Bu bir ev, bir sokak ya da bir sima; üzerinin örtüldüğü yerden çıkabilmek için sadece bir kıvılcım bekler. Bu kıvılcım sahibini kor ateş olarak yakacak geçmişten beslenir. Geoff yıllar sonra Ben ile ilk kez karşılaştığında “onun incelmış, çökmüş yüzünde kendi yüzünün izlerini görür.” (Campbell, 1988: 365). Geoff geçmişiyile karşı karşıya geldiğinde tanıdığını sandığı şeyler bulanıklaşır. Birbirine zıtmış gibi görünen bu iki insanın karşılaşması zihinsel olduğu kadar görsel bir çatışma yaratır. Bu yorgun, çökmüş çehre Geoff’in bulanıklaşan zihni için bir kap olur. Esasen bu çökmüş yüzün sahibi kadar acı çektiği ve yorgun düştüğünün bir tasviridir. Julia Kristeva “Buna göre tekinsiz, ben ve öteki (yabancı) arasındaki çatışmalar üzerine inşa edilen bilinçli savunmalarımın çözülmesiyle, benim yabancıyla hem özdeşleştiği hem de ondan korktuğu çift değerli bir ilişkiyi korumasıdır.” (Kearney, 2002: 295) diyerek bu çatışmaların Geoff’de yarattığı tedirgin edici ortamı tekinsizlik zeminine yerleştirir. Campbell, kardeşinin yıpranmış, çökmüş yüzünde Geoff’in iç dünyasını anlatıyormuş gibi görünür. Onun zihin dünyasına ayna tutar. Yazar, onu her ne kadar payı olmasa da anne babasının can alıcı hatalarının vücut bulmuş şekliyle karşılaştırır. Onların kararttığı bir dünya zihnini mesken tutar. Yarım kalmış, eksik yaşanmış bir çocukluğu tamamlamak için yetişkin bedeniyle gün yüzüne çıkar, Geoff’in karşısında durur. Ama artık roller değişmiştir. Aniden iyiler kötü, kötülerse iyi oluverir. Ya da tam tersi. Yazar usta kalemiyle okuru bu tekinsiz atmosferin içine sokar. Okur hangisinin masum hangisinin suçlu olduğunu anlayamaz. Geçmiş yaşantısıyla okurda sempati uyandıran bu yüz bugün tekinsizliğin kaynağına dönüşür. Hangisi galip gelirse gelsin, kaybeden insanlık olur. Her ne kadar yarattığı etki belirsizlik olsa da tekinsizlik, insanlığa indirilen belirgin bir darbedir.

Acı dolu çocukluk deneyimlerinin anlatıldığı söz konusu romanlarda yüzler birbirine karışır. İyi ile kötü yer değiştirir. İç içe geçmiş pek seçilemeyen bu yüzler sanki karakterlerin geçmişlerine ayna tutan çehreler olarak betimlenir. Biri, diğerinin yüzüne değil de karşısındaki bir aynaya bakıyormuş hissine kapılır. Sürekli olarak birbiriyle yer değiştiren yüzler olay örgüsünü çok katmanlı bir yapıya büründürür. Böylelikle tekinsizin kapısı aralanır. *The Last Voice They Hear* adlı romanda Ben yeni tanıştığı insanlara geçmişinden bahsetmez. Her defasında kendini başka bir kimlikle tanıtır. Sözler, isimler, rakamlar değişse de geçmişin yüzündeki yansıması hiç değişmez. Bu, onun hep olmaya çalıştığı şey ile arasında bir engel olur. Yazar, bunu kız arkadaşının gözünden şu sözlerle anlatır: “Ben sanki Jess’in sözleri ilgisini çekmiş gibi birden ona doğru eğildi. Bütün yakınlığına rağmen yüzündeki anlaşılmaz ifade Jess’de rahatsız edici bir izlenim uyandırdı... Jess, onun kendisine bir insan olarak değil de çözülmesi gereken bir problemmiş

gibi baktığı hissine kapıldı.” (Campbell, 1988: 141). Jess’in karşısında duran bu yüz, tanıdığını sandığı kişinin hiç bilmediği yönlerinin dışavurumuymuş gibi görünür. Tanıdık olanın başka bir çehreye bürünerek yabancılaşmasıyla oluşan belirsizlik tekinsiz deneyimlerin kapısını aralar. “Tekin olanın dinginliğinden tekinsiz olanın kaygı vericiliğine” (Erdem, 2019: 77-97) neden olan bu yüz ifadesi çilekeş geçmişin izlerini taşır. Ağırlığını ve etkisini kaybetmeyen bu geçmiş beklenmedik anlarda ortaya çıkarak Ben’i görünmeye çalıştığı insandan uzaklaştırır. İstemsizce de olsa yer yer ortaya çıkan, yabancıymış gibi görünen bu kaygı verici ifade canlanmaya çalışan bir çocukluğun ısrarından başka bir şey değildir. Jess, onu kendisinden uzaklaştıran, onda bağlarını kopartacak kadar yabancılık hissi uyandıran bu tedirgin edici ifade karşısında telaşa kapılır. Fiziksel olarak yaklaşırsa da yüzünde beliren yabancı ifade esasen Jess’i ondan uzaklaştırır. İki deneyim arasında patlak veren çelişki tekinsizin duyumsanması olarak ortaya çıkar. Hayatını birleştirmeyi planladığı bu kişinin geçmiş deneyimlerinin bugüne musallat olmasıyla ortaya çıkan bilinmezlik ona tekinsiz bir deneyim yaşatır.

Tekin olan tanıdıklık ve güven, tekinsiz olan ise karanlık, sessizlik, yabancılık, yalnızlık, korku ve bilinmezlik gibi kavramlar üzerine inşa edilmiştir. Tekinsizi oluşturan bu kavramlar korkunun temel kaynağı olarak kabul edilir. İnsanın bunlar karşısında yaşadığı korkuya neden olan şeyse tanıdık olanın bastırılmasının bir sonucu olarak yabancı bir tezahürle ortaya çıkmasıdır. Tekinsiz yeni ya da bilinmeyen bir şey gibi görünmez. Aksine bilinen belirli bir duygu veya nesnenin zihinde bastırılması, saklanması ve unutulması sonucunda yabancılaşması ve korku uyandıran şeye dönüşmesi şeklinde tanımlanabilir. Freud’un ifadesiyle “Tekinsiz aslında yeni ya da yabancı bir şey değil, ancak zihinde bastırılarak uzaklaştırılan, saklı kalması gerektiği hâlde ortaya çıkan tanıdık, eski bir şey”dir (Rilkin ve Ryon, 1998: 154-167). *The Last Voice They Hear* adlı romanda Ben çocukken anneannesi tarafından büyükbabasının ölü bedenini öpmeye mecbur edilir. Hafızasına kazınan bu anın yarattığı etki bütün hayatı boyunca tiksinti duyduğu bir anıya dönüşür. Zihninin karanlık bölümüne acı dolu deneyimlerinden bir tanesi daha eklenir. Ben, üvey kardeşi Geoff’in oğlu Paul’ü öldürmek amacıyla kucağında yüksek bir kuleye doğru çıkartırken çocuğun dudağı onun yanaklarına dokunur. Yazar, bu durumun Ben’de yarattığı etkiyi “Ben, Paul’ün etli, nemli dudaklarının ona dokunduğunu hissetti. Büyük babasının ölü bedenini öptüğünden beri bu duyguyu bir daha yaşamak zorunda kalmamıştı.” (Campbell, 1988: 355) diye anlatır. Çocukluğuna dair zihnindeki bu tiksindirici, insanlık dışı görüntü masum bir çocuk sureti üzerinden kendini gösterir. Yazar, bu masum görüntü içinden çıkan karanlık geçmişi masumiyetin karşısındaki en büyük tehdit olarak konumlandırır. Başka bir bedende kendini gösteren yabancı, hafızasından bir türlü silinemeyen tiksindirici geçmişten başka bir şey değildir. Geçmişle bugün arasında köprü kuran bu öpücük zihnini alt üst eder. Yazar, acılarıyla, korkuyla dolu geçmişini bir çocuğun dokunuşuyla tekrar Ben’e yaşatır. Bastırılanın dönüşü küçücük bir çocuk bedeninde gerçekleşse de etkisi Ben’in iç

dünyasını tahrip edecek büyüklükte olur. Roman, yarattığı etkiyi perçinlemek adına sevginin esasen güçlü bir tezahürü olan, tasvirdeki şekliyle tesadüfi, masum bir öpücüğü bile geçmişle bugün arasında kurulan köprüye dönüştürür. Yarattığı etki itibarıyla yeni olmayan bu ikinci öpücük ilkini de içine alarak Ben'in tahammül sınırlarını daraltan tekinsiz bir duygu yaratır. Ruhu tanıdık, mide bulandıran bir geçmişin pençesinde can çekişir. Kötülük bugüne bu masumiyet üzerinden yol alır. Ben'in bilinci geriye dönüşü olmayan bu yolculuğun durağı olur. Yetişkin dünyasından kalan kirli izler masumiyeti kirletmeyi sürdürür. Dün ile bugün arasında değişen tek şey biçim olur, etkiyse kılık değiştirmiş olarak ortaya çıkar. Ben'in ruhuysa başka başka bedenlerde hayat bulan kötülüğün pençesinde kıvrılır.

Tanıdık olan bastırılma neticesinde yabancılaştığı için korkuyla karışık tuhaf bir duygu uyandırır. Bu hâliyle artık gizli ve güvenilmez olan şeyle ilişkilidir. Baskılanma sonucunda farklılaşan bir imge, olduğundan farklı biçimde algılandığında zihinsel belirsizlik yaratır. Zihinde ortaya çıkan bu tanıdık ve tanıdık olmama ikileminden kaynaklanan belirsizlik durumu endişe ve tedirginlik gibi duyguları tetikler. Bastırılmış olan geri döndüğünde tanıdık olan farklı tezahürlerle ortaya çıkar. Bu durum tekinsiz bir atmosfer yaratır. Nitekim Richard Kearney tekinsizi şu sözlerle açıklar:

Tekinsiz, tekin olanın diğer yüzüdür; tekin olanın sır olarak saklanıp iyice gizli kapaklı bir şey hâline dönüşmesiyle bilinçten uzaklaşması, bilinçdışına atılması olayı gerçekleşir. Mahrem olan bilince yabancı bir hâl alır. Bu şekilde tekinsiz “gizli veya güvenilmez” anlamına gelmeye başlar, Latince “occultus” veya “mysticus”un eşdeğeri hâline gelir (Kearney, 2002: 97).

Tekinsiz eski ve/veya tanıdık bir şeyin geçmişteki bastırılmanın intikamını alıyormuşçasına bugüne musallat olması şeklinde de değerlendirilmelidir. *The Last Voice They Hear* adlı romanda Geoff'in geçmişiyle ilk karşılaşması Ben ile yaptığı ilk telefon konuşması üzerinden anlatılır. Geoff yıllar sonra ilk kez Ben'in esasen hiç aklından çıkmayan sesini duyduğunda şu hislere kapılır: “Geoff oturduğu sandalyeden öne doğru fırladı. Aniden tüm bedenini saran bir acı hissetti. Bu ses diskjokeyinki gibi yumuşak ve hızlı konuşuyordu. Anlaşılır bir aksanı yoktu. Geoff bu sesi daha önce hiç duymamış olabilir miydi? Ancak duyduğundan emindi.” (Campbell, 1988: 78). Geoff telefonun öteki ucundaki sesi duyduğunda bunun, zihninin derinliklerinden bilincine doğru yaklaşmakta olan geçmişi olduğunu anlar. Bu sesin, zihninde yarattığı şok etkisi bedenini istemsizce de olsa harekete geçirir. Yıllar sonra ilk kez duyduğu bu ses kendinden bile saklamaya çalıştığı geçmişini kulağına fısıldar. Ses taklidi yapabilme yeteneğini cinayetlere giden yolda kusursuzca kullanan Ben, yine bu yetenek sayesinde Geoff'in zihninde katliam yapar. Yazar, okuru tek bir sesle Geoff'in ruhunu ve bedenini kuşatma altına alan bir sahneye tanık eder. Bir anda kulaklarında beliren geçmişi, bütün ruhunu ele geçirir. Ezeli hakikatle karşılaşmanın sarsıntısıyla zihni bocalar, mazeretler sunar. Zihni, onu her yönden tesir altına alan bu sesi önce reddetse de çok geçmeden kabullenmek zorunda kalır.

Gizli ve bastırılmış olanın tekrar ortaya çıkma eğilimi vardır. Bu eğilim içsel, zoraki bir tekrardan kaynaklanıyormuş gibi görünür. Tekrarlama sonucunda bastırılanın geri dönmesiyle ortaya çıkan şey tanıdık ve bildik özelliklerinden saparak tanıdık fakat yabancı gibi bir şekle bürünür. İki uç arasındaki gidiş gelişler esnasında tekinsizlik yaşanır. Bu durum kendi içinde sürekli tekrar eden bir döngüye sahiptir. Ancak tekinsizlik tek başına görüntüde yaşanan tekrarlarla sınırlı değildir. Art arda tekrarlanan olaylar da tekinsizlik yaratma etkisine sahiptir. “Aynı şeyin sürekli bir yenilenmesi, aynı özelliklerin ya da kişilik çizgilerinin ya da olayların, aynı suçların ya da hatta aynı isimlerin çok sayıda ardışık kuşaklar boyunca tekrarı vardır.” (Freud, 1975: 341). Bu tekrarlar sonucunda insanın bilinmeyen, öteki yönü beklenmedik bir anda ortaya çıkarak tuhaf bir tedirginlik hissi yaratır. *The Face That Must Die* adlı romanda Horridge evine gitmeye çalışırken yolunu kaybeder. Yürüdüğü yol boyunca, duvarlara yazılmış olan “Katil” kelimesini görür. Bu kelimeyle birkaç kez karşılaştıktan sonra onun aklından geçenleri yazar şu sözlerle dile getirir:

Aceleyle evine doğru gitti. Bu sefer farklı bir yerde ‘Katil’ kelimesi karşısında duruyordu. Şüphesiz bunu yazanlar öyle şeyler yazmanın akıllıca bir şey olduğunu düşünmüşlerdi. Televizyondan neler olup bittiğini anlayabilirdi. Ancak aynı zamanda bu kelime ona bir şeyler söylüyormuş gibi düşündü, ondan harekete geçmesini istiyordu (Campbell, 1983: 57).

Horridge okurda sanki kötülük saçmak, can almak için bahaneler arıyormuş hissi uyandırır. Kötülüklerle kodlanmış zihni sürekli olarak onu öldürmeye çağırır. Sanki tüm dünyada yok edilmesi gereken bütün insanlar kendi etrafında yaşıyormuş düşüncesine kapılır. İşittiği her ses, tank olduğu her olay, yürüdüğü her sokak onu öldürmeye davet eder. Göreve çağırır. Çocukluğunda yetişkinlerin, çevrenin, arkadaş gruplarının etkisiyle yok olan vicdan, ahlak, erdem gibi kavramların açlığı içinde kıvrılır. Bunların yerine koyabileceği tek şey geçmişin ona öğrettiği kötülük olur. Zihni öylesine kötülük ve kin ile doludur ki dünyada kötülüğü çağırıştıran her şey onun gözünde yücelir. Söz konusu katliamsa onu her kim yapıyor, hatta kim aklından geçiriyorsa o iyi olur. Ama mutlaka bu kötülükten onun payına düşen bir hisse olur. Diğer taraftan, işlediği bütün cinayetleri haklı gerekçelerle, toplumsal düzene katkı olarak yaptığına inanan Horridge bu kelimenin tekrar tekrar karşısına çıkmasıyla kendi gerçek kimliğiyle karşılaşmanın tedirginliğini yaşar. Zihninde kazılı olan bu kelimenin, yürüdüğü sokaklardaki sürekli tekrarı ona kendini hatırlatır. Bu kelimeyi ilk gördüğünde sanki kendinden kaçıyormuşçasına ondan uzaklaşsa da ondan yani kendinden kaçamaz. Sığınağı kötülük olur. Yazar bununla onu, yok etmeye programlanmış bir katil olarak tasvir eder. Bu kelime ona her karşılaştığında, işlediği cinayetler serisine bir tane daha eklemesini telkin eder. Kabullenmek istemediği bu gerçek, mucizevi tesadüflerin rahatsız edici tekrarları olarak karşısına çıkartılır. (Freud, 2003: 125). Çatışma yaşayan zihni tedirginlik yaşar. Kötülük Horridge’in bedeninde sinsice sokaklarda kol gezer.

Benzerliklerinden dolayı özdeş kabul edilen kişilikler, öznenin kendini sorgulayacak biçimde ötekiyle özdeşleşmesi ya da karanlık öteki benin özneye hâkim olması “karanlık ikizimiz” denilen çift görüntüsüyle ilişkilidir. Tekinsiz, kişinin hayatının her aşamasında ortaya çıkabilecek bu “çift” görüntüsüyle ilişkilidir. Bu durum benliğin parçalanmasına, çift kişilikli olmaya neden olur. Öznenin öteki beniyile özdeşleşmesi ya da bu öteki benin kendisinin yerine geçmesi özneyi kendisinin hangisi ya da kim olduğu konusunda sorgulamaya iter. Bu ikilem insanın kendi benliğiyle çatışmasını, iyi ve kötü arasındaki mücadeleyi simgeler. İnsanın bu iki durum arasındaki çatışması huzursuzluk yaratır. Tanıdık ve yabancı arasındaki çizgi bulanıklaşır. Beraberinde tekinsizlik duygusu ortaya çıkar. Freud tekinsizlik duygusu yaratan bu durumu şu sözlerle açıklar:

Birbirine benzedikleri için özdeş kabul edilmesi gereken kişilikler ya da öznenin kendisini bir başkasıyla özdeşleştirilmesi, böylece kendisinin kim olduğu konusunda kuşkuda olmasıyla yabancı benliğin kişiliğe hâkim olması durumu çift görüngüsüyle ilişkilidir. Bu ilişkide benliğin çiftleşmesi, bölünmesi ve iç geçişimi söz konusudur (Freud, 1975: 341).

İnsandaki bu karanlık ikiz, benliği yıkıma karşı korumak gibi bir işleve de sahiptir. Dünya karşısında aciz ve biçare hisseden insan çocuklukta kendini hayata ve geleceğe hazırlamak için ya da karşılaşılan şeyin büyüklüğü karşısında kendini zayıf gördüğü ya da bu şeyde tehlike algıladığında bastırma yoluyla kendine bir savunma mekanizması oluşturur. Yaşamın ilk aşamalarında hayatta kalma aracı olarak görülen bu ikiz, ilerleyen dönemlerde bu işlevinden uzaklaşarak tekinsizi yaratan bir tehdide dönüşür. Bastırılan bu duygular ilerleyen dönemlerde korku hissinin kaynağı hâline gelir. *Silent Children* adlı romanda Jack, babasının evin üzerine çöken hastalıklı ruh hâlinde etkilenmemesi için annesi tarafından ondan ve bu evden uzaklaştırılır. Evinden çok uzaklarda, Amerika’da teyzesiyle yaşamak zorunda kalır. İç karartıcı çocukluğunun üzerini örtmek için ismini bile değiştirir. Yıllar sonra evine döndüğünde annesinin işlettiği bakımevinde yaşayanlardan biri ona John diye seslendiğinde aralarında şu diyalog geçer:

Dinle, bana Jack diye hitap et lütfen!
Ama Bayan Woollie sizin John olduğunuzu söylüyor.
Evet, bir zamanlar onlarla yaşarken öyleydi.

...

O eski ben artık yok, babamla birlikte kayboldu (Campbell, 2000: 208).

Babasıyla birlikte yok olan sadece ismi değil esasen bütün bir çocukluğu olur. Babası başka çocukları toprağa gömerken oğlunun çocukluğunu da toprağa gömmüş olur. Jack, eski ismiyle birlikte babasının bütün kötülüklerinin de gün yüzüne çıkmasından korkar. Bu isimle birlikte tekrar o kimliğe bürünmekten büyük bir endişe duyar. Ona dönüşmekten, onunla anılmaktan midesi bulanır. Yıllarca olmaya çalıştığı yeni kimliğinin, yaşananlarla birlikte üzerini örttüğü, çok derinlerde saklı bu isimle silikleşmesine tahammül edemez. Yıllarca hep kaçtığı kötü anılarla

yüzleşmek endişesini yaşar. Onda John isminin çağrıştırdığı kaybolan, karanlık bir çocukluğa dönmek istemez. Çünkü bunca zamandır kaçmaya, yok saymaya çalıştığı bu geçmişin yeni kazandığı kimliğin yerini almasından korkar. Bu isimle özdeş bir geçmişin bugüne hükmetmesine tahammül edemez. Yeni ismi Jack, eskisinin babasına dair bütün hatırlattıklarına perde olur. Bu perdeyi aralamaya çalışan her söz ve her eylem tekinsizin de perdesini aralar. Çünkü bu perde, olmak istediği insana dönüşebilmesinin anahtarıymış gibi görünür. Kaldırıldığında onu yok edecek eski kimliğinden rahatsızlık duyar. Bu duygu onda çatışma yaratır. Onu geçmişin karanlık köşelerine sürükleyecek bu isim, her fırsatta ortaya çıkar. Onu sürekli taciz eder. Yazar, olay örgüsünün farklı yerlerinde bu ismi kullanarak sonrasında yaşanacak olayların perde arkasını gösterir. Geçmişi hep canlı tutar. Diğer taraftan Jack babasının öldüğü sahnede yeni ismiyle onun karşısına çıkar. Yeni kimliğiyle, işlenmek üzere olan cinayetlerin karşısına dikilir. Hayatlar kurtararak olmaya çalıştığı insanın, kaçtığı geçmişinden kurtuluşunu ilan eder.

Benliğin derinlerindeki bastırılmış öteki zihinden tamamen silinmez. Şartlar olgunlaştığında başka şeylerle etkileşime geçerek özneyi sarsacak biçimde değişmiş olarak geri dönmeyi bekler. Bastırılma neticesinde başkalaşan, benliğin bastırılmış ikizi beklenmedik biçimde ortaya çıkarak özne üzerinde sarsıcı bir etki yaratır. Öznenin kendine aykırı ve yabancı olarak gördüğü bu bastırılmış olan ötekinin, öznenin olduğunu sandığı şeyin yerini alması ona tekinsiz bir deneyim yaşatır. *The Face That Must Die* adlı romanda eşcinsel olan Craig iç dünyasında bir kimlik çatışması yaşar. Bu çatışma onun karısıyla, iş arkadaşlarıyla ve sosyal çevresiyle arasında mesafe yaratır. Kendine ve insanlara yabancılaşan Craig benliğini sorgulamaya başlar. Ahlaki normlara aykırı olduğu düşüncesiyle içinden gelen ötekinin sesini sürekli baskılar. Duymaktan korktuğu bu ses ona gerçek kimliğini ifşa eder. Onu kabullenmekte zorlandığı esas kimliğine dönüştürmeye zorlar. Craig'in yıllarca bastırdığı ötekiyle yüzleşerek onu kabullenmesi romanda şu sözlerle anlatılır:

Craig kulüpte gerçek kimliğini anlamıştı. Kendine yabancılaşmanın şokuna ve gerçeği haykırmaktan çekinmesine rağmen çok geçmeden rahatladığını hissetti. Nihayet bunu kendine itiraf edebilmişti. Ancak bu, evliliğine yardımcı olabilecek miydi? Zihninde uyanan şüphe hareketlerini katılaştırdı. Sözcükler boğazına düğümlendi (Campbell, 1983: 85).

Craig'in öteki beniyile özdeşleşmeye ya da bu öteki benin mevcut benliğinin yerine geçmeye çalışması onu kendisinin hangisi ya da kim olduğu konusunda sorgulamaya iter. Olmayı reddettiği esas kimliği başlangıçta onu kendisiyle barışık olmayan mutsuz bir insan yapar. Kendisi olmadığını sandığı şeyin kendi mevcut benliğine müdahalesiyle zihinsel kargaşaya kapılır. Zihnini her yönden tesir altına alan bu sorgulama kendinden bile saklamaya çalıştığı gerçek kimliğini kulağına fısıldar. Ötekiyle yüzleşmesinde ortaya çıkan sarsıcı etki tekinsizin kaynağına dönüşür.

İnsanın ötekiyle yüzleşmesinde ortaya çıkan sarsıcı etkiyi Kristeva şu sözlerle dile getirir:

Hem reddedip hem özdeşleştiğim yabancı karşısında sınırlarımı kaybederim, içinde durduğum kap ortadan kalkar, içine atıldığım deneyimlerin anıları içimi doldurur, içimde yer kalmaz. 'Yolumu şaşırdığımı', 'belirsiz', 'puslu' olduğumu hissedirim. Nice hasarlar verir şu tedirgin edici yabancılik: Hepsi kendimi başkasına göre bir yere yerleştirmekte çektiğim zorluğu tekrarlar ve özerkliğe kavuşmamın temelinde yatan özdeşleşme yansıtma sürecini yeniden yaşatır (Kristeva, 1988: 276),

Bu bağlamda tekinsiz ben ile öteki arasındaki ayrımın kaybolduğu, kendin olmaktan çıkarak başkasına yani ötekine dönüşme tehdidi olarak da görülebilir. Craig toplum içinde kabul gören bir insan olabilmesinin güvencesi olarak gördüğü mevcut benliğini değil de hep bastırmaya çalıştığı ötekinin tarafında olmayı seçer. Bastırılmış olanın geri dönmesiyle tanıdık olan yabancı hâle gelir. (Ümer, 2017: 96-126). Üzerine bir karabasan gibi çöken sorgulamaları kendi özünün ortaya çıkmasıyla son bulur. İç dünyasını tahrip eden bu gerçek başlangıçta ona güvensizlik ve tedirginlik yaşatsa da sonrasında büyük bir rahatlama duyar.

İnsanın ötekiyle yüzleşmesinde ortaya çıkan sarsıcı etki tekinsizin kaynağına dönüşür. İnsan ruhunun derinliklerinde yatan bir duygunun ortaya çıkmasıyla ben ve öteki arasında çatışma başlar. Tekinsiz, benin yabancıyla özdeşleştiği ya da ondan korktuğu çift değerli bir ilişki şeklinde kendini gösterir. Arada kalmışlık, iyi ya da kötü olan ötekiyle özdeşleşme ve birbirinin kopyası olma hâli öznenin sınırlarını ihlal eden, bir türlü içinden söküp atamadığı ikilik olgusuyla açıklanır. Bu olgu "kişinin kendisine benzer veya başka bir tanıdığına benzer birisini karşısında bulmasının şaşırtıcı ve rahatsız edici bir durum meydana getirmesi."(Freud, 1999: 341) olarak açıklanabilir. Bu aynı zamanda bireyin kendi öz benliğiyle ilişkisinin de bir göstergesi gibidir. Tekinsiz ben ile öteki arasındaki ayrımın kaybolduğu, kendin olmaktan çıkarak başkasına yani ötekine dönüşme tehdidi olarak da görülebilir. Bu durum benin güçlü ve olumsuz etki yaratan bir korkuyla sarsılmasına, içe kapanmasına ve sekteye uğramasına yol açar. Tekinsize neden olan tüm bu durumlara elbette daha fazlası eklenebilir. Ancak her ne olursa olsun hepsi de öznenin anlam dünyasında korku ve çaresizlik yaratan etkenler olarak değerlendirilebilir. Campbell söz konusu romanlarını şaşırtıcı, şok edici, sarsıcı olaylar üzerine kurgulayarak tekinsiz deneyimlerin kapısını aralar (Todorov, 2004: 47). *The Last Voice They Hear* adlı romanda Ben kardeşinden, dolayısıyla geçmişinden intikam almak için planlar yapar. Kardeşinin oğlu küçük Paul'ü kaçıır. Onun yüzünde, hiç bilmediği ya da unuttuğu kimliğini görür. İçinde can çekişen iyilik kırıntılarını fark eder. Yazar bu durumun ona yaşattığı çatışmayı şu sözlerle anlatır:

Çocuk küçük suratını yukarı kaldırdı. Yüzü güven veriyordu ve bir sebep gördüğünde gülmeye hazırdı. Ben, bir an bu güven veren yüz karşısında nasıl tepki vereceğini bilemedi. Kendi içinde bilmediği bir yerde tutuklu kaldı. Ve

hemen sonra bunun ne kadar tehlikeli bir şey olduğunu anladı. Küçük Paul'ün bu hâlimden kendisinin de onun kadar kırılğan olabileceğini gördü (Campbell, 1988: 316).

Ben hiç bilmediği bu duyguyla hayatında ilk kez karşılaşılıyor olmanın verdiği bir tedirginlik yaşar. Özünde var olan, derinlerinde kabuk bağlamış bu duygu bütün geçmişini aşarak bir anlığına da olsa varlığını hissettirdiğinde Ben, içinde kaybolur. Kendisi olduğunu zannettiği şeye hiç benzemeyen bu duygu, içinde kaybolan ötekini çağırıştırır. Kendini gerçek ile hayalin iç içe geçtiği bir ikilemde bulur. Birbiriyle yer değiştirmeye çalışan bu iki zıt kimliğin çatışması onda rahatsız edici, tekinsiz bir duygu yaratır. Biri iyi diğeri kötü iki kimlik arasında kalan Ben gelgitler yaşar. Şimdiyle geçmişin iç içe geçtiği bu an bölünme yaratır. Kim ve ne olduğu konusunda şüpheye düşen Ben, kendinden olmadığını sandığı şeyin kendi mevcut benliğine müdahalesiyle zihinsel kargaşaya kapılır. Olmayı reddettiği bu yönü onu zayıf, çaresiz bir kimliğe dönüştürmeye zorlar. Onda zayıflık ve çaresizlik hissi uyandıran, intikam duygusunu kırmaya çalışan bu duygunun karanlık, kötü kimliği tarafından yok edilmesi gerekir. Çok eskilerde kaybedilen diğeri temsilinin değil de hayatta kalmasının güvencesi olarak gördüğü mevcut benliğinin tarafında olmayı seçer. Ancak benliğinin bastırılmış aydınlık yansıması acımasız planlarının karşısında durur. Yıllardır gerçekleştirme hayalini kurduğu bu planların önüne geçer. Hem reddedip hem özdeşleştiği bu yabancı karşısında sınırları kaybolur. Onu denetim altına almaya çalışan masumiyet, zihninde tekinsiz bir işarete dönüşür. Hayatta kalabilmesinin kuralları ihlal olur. Yazarın kaleminde, küçük bir çocuk çehresine bürünmüş masumiyet Ben'e insanlığını hatırlatan önemli bir araç hâline gelir. Yazar onun bastırılmış bu kimliğini başka insanları yıkıma götüreceği eylemlerinin karşısına caydırıcı bir güç olarak koyar. Yazarın masum çocuk imgesiyle Ben'e vurduğu darbe onun nasırlaşmış benliğinde çözümler yaratır. Masumiyetle bozulmuşluğun arasındaki çatışmaya okuru tanık eder. Bu çatışmaya tanık olan okur, kötünün galip geldiğine inanır. Ancak Ben'in son anda merhamet ederek çocuğun hayatını bağışlamasıyla yazar iyiliğin zaferini ilan eder.

Sonuç

Karakterlerin ötekiyle yüzleşmesinde ortaya çıkan sarsıcı etki tekinsizin kaynağına dönüşür. Bastırdıkları bir anı zihinlerinden tamamen silinmediği için onu çağırıştırarak başka etkenler söz konusu olduğunda farklı bir görünüm içinde tekrar canlanır. Yıllar sonra karşılıklarına çıktığında her ne kadar yabancıymış gibi görünse de içlerindeki eskiye dair tanıdık izler tekinsiz imgeler şeklinde ortaya çıkar. Böylelikle yazar, okuru tekinsiz bir atmosferin içine sokar. Bu şekilde onu masumiyetle bozulmuşluğun arasındaki çatışmaya tanık eder. Okur hangisinin masum hangisinin suçlu olduğunu anlayamaz. Geçmiş yaşantısıyla okurda sempati uyandıran yüzler sonrasında tekinsizliğin kaynağına dönüşür. Hangisi galip gelirse gelsin,

kaybeden insan olur. Her ne kadar yarattığı etki belirsizlik olsa da tekinsizlik, insanlığa indirilen belirgin bir darbe olur.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Campbell, R. (1983). *The face that must die*. California: Scream/Press.
- Campbell, R. (1988). *The last voice they hear*. New York: Tom Doherty Associates, Inc.
- Campbell, R. (2000). *Silent children*. New York: Tom Doherty Associates, Inc.
- Erdem, B. K. (2019). Freudyen teorideki “tekinsizlik” olgusunun Türk modernleşmesinde darbeleri mümkün kılan obskürantist ve self-oryantalist tutumlarla ilişkiselliği üzerinden okunması. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, Özel Sayı: 2019, Özel Sayı, 77-97.
- Freud, S. (1975). *Sanat ve edebiyat*. (Çev.: Emre Kapkın ve Ayşen Tekşen Kapkın), İstanbul: Payel.
- Freud, S. (1998). The uncanny. *Literary Theory: An Anthology*, (Eds. Julie Rilkin & Michael Ryon), 154-167, Oxford: Blackwell Publishing.
- Freud, S. (2003). *The uncanny*. London: Penguin Books.
- Güçbilmez, B. (2003). Tekinsiz tiyatro: Sevim Burak’ın metninde tekinsiz teatralite ve Minör Ses’in temsili. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, S. 16, 5.
- Kearney, R. (2002). *Yabancılar, Tanrılar ve canavarlar*. (Çev.: Barış Özku), İstanbul: Metis.
- Kristeva, J. (1988). *Etrangers a nous-memes*, (Akt.: Yılmaz, 2019), Paris: Fayard.
- Öztürkler, C. (2019). *Varoluşsal kaygının tekinsiz imgeleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Yeterlik Tezi.
- Ümer, E. (2017). Tekinsizin estetiği ve sanat yapıtı, *SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 10(19), 96-126.
- Tzvetan, Todorov. (2004). *Fantastik: Edebi türe yapısal bir yaklaşım*. İstanbul: Metis.
- Žižek, S. (2012). *Lacan hakkında bilmeyi hep istediğiniz ama Hitchcock’a sormaya korktuğunuz her şey*. (Çev.: Burcu Erdoğan), İstanbul: Agora Kitaplığı.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: Sigmund Freud, “The Uncanny”
<http://people.emich.edu/acoykenda/uncanny3.htm> 1919, 2 (Erişim: 13.02.2020)
Sigmund Freud, “The Uncanny”, 1919, 2
<http://people.emich.edu/acoykenda/uncanny3.htm> (Erişim: 19.02.2020)
Sigmund Freud, “The Uncanny”, 1919, 2
<http://web.mit.edu/allanmc/www/freud1.pdf> (Erişim: 23.02.2020)
- URL-2: Massachusetts Institute of Technology
<http://web.mit.edu/allanmc/www/freud1.pdf> (Erişim: 28.02.2020)

“İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi’nin (COPE) Davranış Kuralları” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of “Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)”:

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.